

Dr. sc. Nikola Anić

NA PUNTI HVARA – SUĆURAJ

Spomenici kulture i kulturna baština.
Sućuraj – Zagreb, 2003. Piščeva naklada, ilustrirano, 114 str.

U predgovoru ovoga rada na str. 11 N. Anić nam svečano obznanjuje da ga je pisao *znanstvenom metodologijom*. O «znanstvenoj metodologiji» u jedinstvenom tumačenju N. Anića pisao sam dosad već dvaput: *Povijest se piše prema izvorima i argumentirano*, «Služba Božja» 1/XXXVIII., Makarska 1998., str. 125-139 (to je odgovor na njegov osvrt u istom časopisu /po njemu – *periodici*/: *Tvrđnje o stanovnicima istočnoga dijela otoka Hvara*, «SB» 3-4/XXXVII./1997., str. 337-346), te ponovno u osvrtu na njegov rad o sućuranskoj župnici: *Proizvoljno i nekorektno*, «Periodični izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara» 163/1999. g., 201-203. Odgovora, barem izravnog, od strane N. Anića nije bilo; no to nipošto ne znači da je «ostao bez teksta» - upravo se osvrćem na njegov tekst, koji je, po mom mišljenju, pisan istom «znanstvenom metodologijom» kao i prethodni; N. Anić je barem po tome dosljedan.

U predgovoru na str. 9 gosp. Anić lamentira kako nitko dosad *nije ni pokušao napisati* nešto o kulturnoj baštini otoka Hvara od Jelse prema istoku, pa je ta teška dužnost, barem u pogledu Sućurja, pala na njegova nejaka pleća. Neistina: sam je potpisani u prethodnom desetljeću, na stranicama makarskoga časopisa «Služba Božja», objavio tri znanstvena i dva visoko stručna rada o hvarskim naseljima istočno od Jelse (redom: o Poljicima, Zastrazišću, Gdinju, Bogomolju i Sućurju – SB 2/XL., 187-200; 2/XXXVIII., 159-184; 4/XXXVII., 327-348; 1/XXXV., 29-52; 1/XXXIX., 15-56), gdje su navedeni i brojni drugi radovi na tu temu; o svima njima N. Anić ne želi ništa znati, a očito ne zna da hvarsko kazalište nije nastalo dovršetkom Arsenala 1624. (str. 9-10), nego 1612., iako to zna svaki obrazovaniji Hvaranin, da o «doktorima znanosti» i ne govorimo. Na str. 10

124

stoji kako je *u ognju i pepelu nestala...u vatri (!)* stara crkva sv. Jurja, koja mu je sada iz 9. st. (u svom radu «Župna crkva...u Sućurju» iz 1997. tvrdi da je – ranokršćanska), *jedna od prvih crkava na Hvaru i okolici!* (ovome, držim, ne treba znanstvenoga komentara), te da su *omiški... gusari 1280. porušili samostan otaca pustinjaka...itd.* – o ovim sam Anićevim mistifikacijama, izravno suprotstavljenima svim dostupnim arheološkim i povijesnim podacima, već govorio u navedenim osvrtima. Na str. 11 tu je i tvrdnja da je staroga sv. Jurja *do temelja porušila... 1896. ...Hvarska komuna...čak i grobove su opljačkali i raznijeli po privatnim zbirka* – gola neistina: hvarska je Komuna prestala postojati još 1811. (N. Duboković Nadalini: *Moderne administrativne općine na Hvaru, Prilozi povijesti otoka Hvara I./1959., 122 sl.*), otkad postoji samostalna sućuranska općina (uz prekid od 1955.-1993.) – što i sam ističe na str. 76; staroga sv. Jurja srušili su sami Sućurani - na vlastitu molbu, a uz privolu nadležnih vlasti - jer je bila pretijesna i ruševna; nema nikojeg dokaza da se netko okoristio inventarom iz crkve ili iz grobova sv. Jurja, što je sve bilo uništeno zbog nepoznavanja povijesno-umjetničke vrijednosti ovoga spomenika. O svemu sam naznačenom pisao u navedenim osvrtima i u svom radu o Sućurju, ali sve to N. Anić sustavno ignorira – *sve za ugled i dostojanstvo zajedničke nam domovine Republike Hrvatske!*? (ista str. 11).

Na str. 14 N. Anić navodi akt o zaštiti sv. Ante u Sućurju iz 1976.; po njegovu navodu ispada da je ta crkva *baroknog sloga, s unutar «gotičkog sloga»* - budi nam dopušteno posumnjati, da je nadležna konzervatorska služba toliko nepismena. Na istoj se 14. str. tvrdi da je Fortica u Sućurju *odigrala povijesnu ulogu u obrani od Turaka...u XVII. st. i posljednjim borbama s Turcima 1718. godine* – šteta da je N. Anić propustio navesti ikoju potkrepu za ovu tvrdnju, dosad nepoznatu u zavičajnoj historiografiji.

Na str. 17-22 obrađeni su «najstariji spomenici materijalne kulture», od «diluvijskog razdoblja» (=?) do tobožnjeg «neretvanskog»; pri tome je sustavno ignoriran rad arheologa Nikše Vujnovića (inače Anićeva sumještana): «Prehistorijsko i antičko razdoblje na području naselja Sućuraj» (Prilozi povijesti otoka Hvara XI./2002., 45-79) : moguće stoga, jer je ovaj rad – za razliku od Anićevih fantazija - pisan uz punu znanstvenu kritičnost, no možda i zbog još pokojeg razloga, o čemu kasnije. Citat na str. 17 vrijedi iznijeti poduže: *Iz doba neolita, krajem*

XIX. st., pronađena je...kamena sjekira koja pripada mlađem kamenom dobu neolita, čija se starost cijeni na oko 10 000 godina. Grga je Novak...Isti taj Grga Novak tvrdi, međutim, da hvarski neolit počinje istom pred 6 500 godina, ili 4 500 godina prije Krista («Hvar kroz stoljeća», Zagreb 1972., 11), pa je i opet šteta da dr. sc. N. Anić nije ni ovdje potanje izložio svoja jedinstvena «znanstvena otkrića».

Na str. 18 i 89 imamo jedinstveno «paleontološko» otkriće: *kamen na kojem se vide tri prednja zuba, slično prastarom čovjeku, s kristalnom oblogom (!). Ostaci prvog čovjeka?, pita se pisac (ostaci praoca našega Adama, homo sućuriensis, homo anićiensis ?!). Ipak, oprez, jer se nalazi još znanstveno obrađuju.*

Na istoj str. 18 navodi se «akademik Stjepan» Banović i njegovi opskurni podaci iz 1920-ih, iz kojih da je razvidno kako je ovdje *u davnini bilo neko drugo mjesto, pa je uslijed potresa groblje propalo u dubinu...No, to nije sve: i na Mačenu Badu vide se u moru zidine (!) nekog davnog naselja; ostaci pak nađeni u sućuranskoj luci 1870. (?), a od starog sućuranskog bora, što se potvrđuje stajalištem Banovića (jedinstvena sintaksa je, naravno, Anićeve). Mogući zaključak: na istočnoj «punti» Hvara možemo očekivati novu Atlantidu, a na pomolu je i nova biljna vrsta (pinus sućuriensis ili anićiensis ?). Inače, Stipan Banović nije bio nikakav akademik, nego pučki učitelj i folklorist (HBL 1, 425-426).*

Ali ne samo to: Sućuraj je postojao i u doba Ilijade i Odiseje, kada je i *Grabčeva špilja na Hvaru, preko puta Šćedra (!), bila u neposrednoj vezi sa boravkom jednookog Kiklopa! Potvrde za to «znanstvenik» N. Anić nalazi kod – poznatog falsifikatora R. Salinasa Pricea, «otkrivača» Troje u Gabeli, i dubrovačkog mistifikatora A. Vučetića: sve ovo upućuje...da su tu živjeli ljudi u doba helenizma (!, str. 18-19) - po čemu se vidi, kako ovaj navodni povjesničar ne zna uopće što je to helenizam.*

U ilirskom razdoblju tu je *dugački zid koji, po narodnoj predaji, pripada ilirskoj carici (!) Teuti. U blizini je i vojna ilirska utvrda (po Aniću valjda ima i utvrda koje nisu vojne?!), koja pripada vojskovođi Demetriju Hvarskom, a to je razdoblje od III. do I. st. prije Krista (dakle je Demetrije živio oko 300 godina!). Pri tome se poziva na «recenziju» (=?) dr. B. Gabričevića, koju da je ovaj napisao malo prije smrti (str. 19), pa bi bilo zgodno da to i druga pisana mišljenja stručnjaka, na koja se stalno poziva a koja nitko osim njega nije vidio, jednom objelodani u faksimilu. Arheolog N. Vujnović, naprotiv, priče o Teuti i Demetriju smatra*

neodrživim teorijama bez potvrde u materijalnim ostacima na terenu (n. d. u PPOH XI., 77) – zato je, valjda, ovaj rad N. Anić i osudio na *damnatio memoriae*. Slijedi neka ilirska gomila, za koju je navodno G. Novak konstatirao...*da se u njenoj središnjici (!) nalazi pokopan ilirski vojskovođa sa svim ratnim sadržajima (!) – str. 19*). Na str. 92, uz fotografiju, precizira se: *...u središnjici tumula se nalaze zemni ostaci vojskovođe s karom (!), konjima i drugim označjem (!), IV. st. pr. Krista*. Iz ovoga mi obični smrtnici možemo zaključiti jedino vrhunaravnu vidovitost G. Novaka i N. Anića, koji i u neotkopanom tumulu znaju što je i kada bilo pokopano. – Za ovo je razdoblje sreća da su *ostale...i stare ilirske (!) kuće – bunje, torijuni, od kamena na suvozidu, okruglog oblika, a vrhovi šiljasti (!) – str. 19-20*). Znamo li da su se ovi «trimi» gradili sve do sredine 20. st., posve je nevjerojatno da su sućuranski primjerci još iz ilirskog razdoblja – za što, uostalom, nema nikoje arheološke potvrde.

Ulazimo u rimsko razdoblje (str. 20-21), gdje N. Anić i dalje nekritički preuzima davnoga pisca V. Pribojevića, koji govori o «dvama gradovima» na položaju kasnijega Sućurja; razlošniji bi bilo pretpostaviti veća rimska gospodarska imanja (N. Vujnović, n. d., 62 sll). Fortis da je vidio amfore *na plitkom...u naslagama (!), obrasli (!) algom*. Izronili su i neku kost, koju je N. Anić odmah poslao G. Novaku u JAZU na analizu: *odgovoreno je da kost pripada galiotu-veslaču i da je stara preko 2100 godina, isto je lokalitet Perna (!)*. Kako su «analitičari» JAZU ustanovili da je u pitanju baš ostatak veslača i baš iz toga vremena – tajna ostaje skrivena u osobnom arhivu N. Anića.

Neretvansko razdoblje (str. 21-22): i ovdje pisac ponavlja nekritičke zaključke starije literature o tobožnjem neretvanskom naseljenju Sućurja još u 8. stoljeću, iako sva arheološka i povijesna evidencija ukazuje na to, da je ovo mjesto ponovno naseljeno tek u 15. stoljeću. Pri tome krivo navodi «Manuale del Regno di Dalmazia» VI.-VII. iz 1876., kojemu je L. Maschek (po Aniću: Machek/Masche) bio tek izdavač, dok je članak napisao, sudeći po inicijalima, mjesni župnik don Juraj Plančić. Aniću su sve starije kuće i ruševine u Sućurju «neretvanske», iako za to nema nikakve znanstvene potvrde; svoje vlastite zaključke podmeće i N. Vujnoviću, koji o tome nije nikad ni govorio ni pisao. – Inače i ovdje i na više drugih mjesta (str. 21 i 67; v. i prije) pisac ponavlja svoje nebuloze o staroj crkvi sv. Jurja: te da je sagrađena u 9. st., kada su tobože oo. bazilijanci *sagradili dvore*, da su je obnovili augustinci u 12. ili 13. st., a 1896., *ne*

uvažavajući proteste Sućurana da su je razorili rušitelji iz Hvara, iz tadašnje vlasti, kao vandali, sigurno u nakani da u Sućurju ne ostane ništa vrijednoga...da se satire svaki trag kulturne baštine rijetko viđene na cijelom ovom kraju i na otoku Hvaru (!!!). Župnik je tada dao razbiti i spaliti dragocjenu sliku sv. Trojstva... U ovoj je bajci istinita samo godina rušenja crkve, a sve je ostalo ne samo lažno, nego i maliciozno: stari se sv. Juraj spominje istom 1331., a nema nikakva ukazatelja da je bio sagrađen mnogo ranije; povijesna pak vrela jasno govore o dolasku augustinaca istom početkom 16. st. Iako naš pisac (po sartreovskoj: «pakao – to su drugi») bezrazložno optužuje i Hvarane (!) i tadašnjeg župnika (Jelšanina don Stipu Vidalija), činjenica je da su staru crkvu porušili sami Sućurani (pisac propušta navesti i jedan od njihovih «protesta») zbog tjesnoće i ruševnosti, uz dozvolu nadležne kotarske vlasti u Hvaru (ne znam za eventualno mišljenje tadašnjih konzervatora), kojoj se može prigovoriti samo neupućenost, a nikako namjere kakve podmeće N. Anić. Uništavanje, pak, inventara stare crkve ide «na dušu» tamošnjem i tadašnjem crkvinarstvu, dakle Sućuranima, a nikako nenadležnom župniku. O svemu sam ovome već pisao i sve bi to N. Anić morao znati, no on ostaje vjeran svojoj «jedinственој», ni na čemu utemeljenoj «interpretaciji». Napokon valja reći i to, da je za konačno uništavanje ostataka te stare crkve «najzaslužniji» - upravo N. Anić: on je u više navrata, kako sam piše (str. 21, 26, 67-68), tu vršio «arheološka istraživanja», tj. kao potpuni nestručnjak raskopao odnosni prostor, pa ne znamo hoće li budući istraživači tu više išta pronaći.

Navodeći (redovito netočno) razne starije sućuranske natpise, N. Anić iznosi na str. 24 kako su u prevođenju tih *epigrafa, na našu zamolnicu* (=na njegovu /Anićevu/ molbu?) sudjelovali razni, a među njima i potpisani. Za druge ne znam, ali ta tvrdnja u odnosu na mene bezočna je laž: nisam u tome sudjelovao ni na čiju «zamolnicu», već sam natpise iznio i preveo unutar svojega rada o sućuranskoj župi, svojedobno ga poslavši N. Aniću za zbornik o Sućurju, koji u zamišljenom obliku (zahvaljujući, čini se, najviše istome Aniću) nije nikad ni izišao. Vidjevši kamo sve to vodi, rad sam bio povukao, ali mi ga Anić nikad nije vratio, očito za to da ga može prepisivati (najčešće pogrešno, tendenciozno i maliciozno, kako slijedi). O tome sam već pisao, a taj rad, koji sam na sreću imao u dvostručnici, objavljen je u «Službi Božjoj», što je spomenuto. O tome u Anića «ni mukajet».

Na str. 25 i uz fotografiju na str. 100 imamo još jednu mistifikaciju: nadgrobnu ploču koja je tobože bila *na grobu biskupa fra Bartula...grb je otučen...Na toj ploči nalazi se...stara sućuranska galija sa zastavom sv. Andrije iz bitke kod Lepanta 1571*. Istina je jedino to, da je predmetna ploča pronađena u crkvi sv. Ante (odakle, očito, i potječe) te da je istom u najnovije vrijeme bila prenesena pred sv. Jurja; po provenijenciji znademo da je barem stotinjak godina mlađa od Lepantske bitke s kojom, prema tome, ne može imati nikakve veze; nikakva «sućuranska galija» nije nikada postojala – jedva je i cijela stara Općina (otoci Hvar i Vis) uspijevala opremiti jednu ratnu galiju, a kamo li da bi to moglo maleno selo! N. Anić je, usput, propustio pojasniti zašto bi se to Sućurani borili pod stijegom sv. Andrije?! Poznato je da je biskupova nadgrobna ploča otučena za gradnje nove crkve i preuporabljena za sjedalo pred crkvom, pa to ne može biti ova, s koje uopće nije ništa otučeno; biskupova grobnica nije uopće ni otkopana (tu je sada pristupno stubište nove crkve te zid njezina nutarnjeg dvorišta), a kamo li identificirana! *Sapienti sat?*

128

Na str. 26 kratka je «povijest» župne kuće, ranijeg augustinskog samostana: po N. Aniću, podigli su ga monasi bazilijanci u 9. st. *na ruševinama rimskog kaštela*, a dogradili su ga tobože augustinci u 13. st. U stvarnosti je zgrada podignuta, sudeći po ostacima mozaika, na mjestu neke antičke *villae rusticae*, «bazilijancima» nema ni traga ni glasa, a augustinci u ovdje došli istom početkom 16. stoljeća, kako svjedoče sva dostupna povijesna vrela. S tim u vezi je i navod na str. 27 o natpisu tobože iz 1309., koji pogrešno navodi, a o kojemu da - po N. Aniću i još ponekima (iznosi i mišljenja B. Gabričevića i G. Novaka, koja osim njega nitko nije vidio) - *nema spora*. Prešućuje moj stav o dotičnom natpisu, s kojim je polemizirao još na simpoziju u Sućurju 1995. g., a koji sam u međuvremenu objelodanio u spomenutom radu o Sućurju u «Službi Božjoj»: ondje dokazujem da je riječ o augustinskoj mistifikaciji iz sredine 17. st., što potvrđuju i materijalni aspekt natpisa i povijesni izvori, pa i oni augustinski.

O natpisu iz 1544., koji ja čitam «Frater Marcus», veli N. Anić (ista str. 27) da je fra Marko Domazetović doduše *došao iz Hercegovine u Sućuraj 1526., ali nije potvrđeno da je bio i 1544. i ne zna se njegov nasljednik...* Primjer lošeg prepisivanja mog rada o Sućurju: nije fra Marko ovamo došao te godine iz Hercegovine, nego augustinci prije toga bježeći od turskoga progona; te godine je fra Marko dobio zemlje od Općine za crkvu i povećanje

samostana, a 1543. dobio je fra Marko (ovaj ili neki drugi – to je u ovom slučaju nebitno) dozvolu za popravak samostana – nije li onda logično zaključiti da natpis govori o njemu?

Govoreći o mom čitanju natpisa na jugozapadnom krilu samostana/župne kuće, N. Anić tvrdi (str. 27-28) kako je *problem...u tom prijevodu (!)* taj, što fra Toma Acalinović nije 1651., kad je natpis nastao, bio ovdašnjim župnikom, *nego je od 1647. do 1656. župnik bio Marko Domazetović...*, što je naravno također prepisao iz mog rada – ali zašto bi graditelj uopće morao biti sućuranski župnik, a ne recimo tamošnji prior, ili na kojoj drugoj službi, pisac nam ne objašnjava. Slično je i s natpisom o uređenju vrta iz 1652.: moje čitanje i opet ne vrijedi zato jer Acalinović tada nije bio župnik, a magistar da je *postao... tek 1673.* (str. 28-29): još jedan primjer lošeg prepisivanja mog rada, u kom iznosim da se taj fratar odnosne godine samo *spominje* pod tim naslovom, dok ga je mogao steći i znatno ranije, a valjda i morao, kad se još 1641. navodi s prethodnim akademskim stupnjem bakalaureata.

Čini mi se nepotrebnim nadugo i naširoko navoditi razna čitanja pojedinih natpisa, pogotovu ono s pretpostavkom da označuje zampansku kongregaciju (str. 30), kad je iz pečata jasno da su augustinski samostani u hvarskoj biskupiji pripadali *dalmatinskoj kongregaciji*. Na istoj str. 30 N. Anić nam javlja o još jednom «jedinstvenom» otkriću: krušnoj peći u sklopu staroga samostana, nevjerojatnoga kapaciteta, a starijoj i od navodne «1309.»: šteta da ova «jedinstvenost» nije znanstvenije elaborirana.

Na str. 31 spominje nestanak kompleta katastarskih mapa Sućurja iz 19. st.: *Netko ga je pritajio, odnio. Na moju intervenciju, hvarski biskup msgr Slobodan Štambuk tražio je od svih župnika, ali su neki zanijekali krađu* – ovakve bi nejasnoće bilo poželjnije izbjegavati. Na str. 33 registriran je navodni *poziv na teološku raspravu...upućen...1883. ...don Šimunu Anzelinović (!)*. Iz manjkavog prikaza isprave ne može se točno razabrati o čemu je stvar, no kako sličnih poziva u to vrijeme nije bilo, vjerojatnije će biti riječ o povlasticama bratovštini/oltaru Gospe Karmelske – ovakve se isprave donose *in extenso*, odnosno valja da ih obradi netko tko- za razliku od N. Anića – poznaje latinski jezik. Na str. 35 je nešto o čitanju službenih spisa poslije mise s oltara – naravno na hrvatskom, jedinom jeziku koji je narod poznavao, što je bilo uobičajeno sve do u 19. st. – a to je po N. Aniću *nastavak bogoslužja na narodnom jeziku (!)*. Na istoj str. 35 još

je jedan primjer pogrešnog prepisivanja mog rada: svijećnjak s inicijalima bratovštine «novih stanovnika», gdje prvu riječ N. Anić krivo prepisuje kao A(bitare), što ništa ne znači, umjesto A(ltare) – valja znati latinski, kako je već napomenuto.

Na str. 37-38 i 98 je i opet krivo prepisano prezime Salvaresso (grb na kući Franičević iz 1560.) kao *Salvareso*, *Salvaresse* i *Salvarese*. Na str. 38-39 nova mistifikacija: nekakav natpis kojemu se izgubio svaki trag još 1972., no N. Anić je prethodno načinio *fotosnimak*, pa ga objavljuje na str. 109: na fotografiji se ne razabire ama baš ništa. Tu je navodno pisalo: CAP...ILIEVES KACIC / M...DC – što da prof. dr. Miroslav Granić sa Sveučilišta iz Zadra čita: «Kapetan Mate Kačić, 1600. godina!» Potpisani ne može dokučiti odakle bilo tko, a pogotovu ugledni sveučilišni profesor, može u ovom i ovakvom natpisu (ukoliko je točno prenesen) pročitati ime «Mate»?! – pa izražavam sumnju u autentičnost i natpisa, i nadasve njegovog čitanja. Ovaj je dvojbeni natpis međutim dao povoda N. Aniću da iskonstruira čitavu teoriju o ranijem naseljavanju Donje Bande u Sućurju, iako je povijesna činjenica da je ovaj dio naselja nastao početkom Kandijskog rata, kako sam iznio na temelju hvarskih općinskih «gracija» i što potvrđuje i crtež objavljen u radu (po N. Aniću: *separatu*) V. Kovačić u PPUD 28, 161. Taj crtež iz 1613. g. Aniću dakako ne vrijedi, jer on zna bolje kako je prije otprilike 400 godina bilo u Sućurju!

Na str. 40 govori se o sućuranskoj Fortici iz 1613.-1631.: ona je po našem piscu bila *jedna od najvećih u ovoj okolini, a treća na Hvaru, poslije hvarske i starogradske fortice, veća od jelške i vrboske* (!= od jelšanske i vrbovačke). U zbilji, u Starom Gradu i nema nikakve tvrđave, nego su dvjema kulama utvrđeni dominikanska crkva i samostan, dok su u Jelsi i Vrboskoj utvrđene crkve. Tu nas N. Anić ujedno izvješćuje, kako je u Ratnom arhivu u Beču 1995. *pronašao...original fortice iz 1821.* (!), tj. austrijski arhitektonski snimak ovog objekta iz te godine – iako je taj nacrt desetljećima poznat (presnimio ga je još N. Duboković 1960ih), te nema ni govora o nekom «otkriću». Pisac ujedno tvrdi da je kula (porušena bombardiranjem 1944.) ove Fortice bila visoka *do 35 metara*, dakle koliko i zvonik hvarske katedrale – što je teško vjerovati.

Na str. 43 N. Anić kazuje za porušenu kuću biskupa fra Bartula Kačića Žarkovića kraj sv. Ante da je *bila velebna, dvokatna, dvodjelna* (!=dvodijelna) *velika palača* – iako je prema njegovoj vlastitoj nespretnoj rekonstrukciji na str. 101 u pitanju bila tek skromna kuća, što je vidljivo i po sačuvanim tlocrtnim

gabaritima. – Na spomenutoj str. 43 navodi se za nestalu crkvicu Gospe Ružarice, navodno na mjestu današnje sv. Ante, da je bila veličine od 12 za 6 lakata, što po Aniću znači 4,5 x 2,6 metara: po njemu ispada da taj «lakat» ima različitu metričku vrijednost u dužini (0.37,5 m) i u širini (oko 0.43,3 m)! U stvarnosti je mletački lakat imao dužinu od 0,68 m, a hvarski bio nekoliko centimetara duži.

Na str. 47-49 slijedi zbrkana priča o nestaloj crkvici i «samostanu» Sv. Križa. Iako je morala biti riječ o malenu i privremenu gostinjcju, N. Anić bez ikojeg temelja taj «samostan» poistovjećuje s kućom Perić, sada ruševinom, i tvrdi da je *imao klauster* (!=klaustar) i *bio graciozan za 21 osobu (13 fratara i 8 mladića), kako stoji u zapisu iz 1649. (kojemu i gdje?) ...okolo je sve bilo u cvijeću i s brojnim stablima naranača, smokava i drugih sadržaja* (!). Ispada da je ovaj «samostan» bio veći i od onodobnog makarskog!

Na tragu je istih fantazija i izlaganje na str. 49-50, gdje se opisuje *reprezentativna građevina, raskošni dvorac, pravi tvrđalj...vl. baštinika Juričević*. Potpisani je bio u više navrata u Sućurju, no valjda zbog slabovidnosti nije vidio ovakve čudesne građevine. N. Anić očitito ne zna, da «tvrđalj» nije opća imenica, već naziv lokaliteta u Starome Gradu, po kojemu je tek kasnije nazvan i tamošnji dvorac Hektorovičevih. Po našem piscu ovaj su «dvorac», inače *bogat sadržajima stare provenijencije* (!), počeli graditi još Iliri, zatim je bio sjedištem nekoga patricija u 14. st. (tj. kad Sućurja nije ni bilo), pa su tu stanovali «neki pomorski kapetani i vojvode», a u 18. st. i – «židovski trgovci». Za ovakve je maštarije uzaludno i očekivati neku potvrdu!

Na str. 50 i 101 (uz fotografiju) imamo sljedeću mistifikaciju, onu o «staroj neretvanskoj kući» čak iz 12. stoljeća, a nadograđenoj tobože oko 1651. (potonja je godina očitito «izvedena» od dvaju natpisa – od kojih je jedan N. Anić uzidao u vlastitu kuću – a zacijelo potječu sa župne kuće, o čemu sam pisao). U zbilji, ova kuća, porušena 1970-ih, mogla je nastati kao prizemnica najranije sredinom 17. st., kad je i nastala Donja Banda, a izgled pred rušenje nije dobila prije 19. st. Ali ne: *pouzđano se znade da je tu stanovao 1673. vojvoda Tadija Kulišić...* – odakle N. Aniću ova pouzđanost, nije ničim naznačeno; valjda ima «vremeplov» pa zna sve što je ikada bilo, barem na sućuranskom području, te mu dokumentarne potvrde nisu ni potrebne.

Dalja je mistifikacija na str. 51: *Kotarčevi dvori...poseban raritet kulturne baštine u Donjoj Bandi. To su dvori starih*

Kotaraca... Kotarci se kao stanovnici Sućurja uopće ne spominju u vrelima; navodi se jedino Cvitan Kotarac u bosaničkom natpisu iz 1655., nekad u starom Sv. Jurju, koji N. Anić, kao i više drugih, donosi pogrešno (str. 23 i 100) i proizvoljno tvrdi da je posvećen biskupu Žarkoviću. Ako je taj Kotarac uopće i živio u Sućurju, odakle N. Anić zna da je to bilo baš u ovoj kući (uostalom porušenoj u novije vrijeme)? Ima li on doista «vremeplov» posebno podešen za Sućuraj?!

Nova mistifikacija slijedi već na idućoj, 52. str., kada govori o sjevernom dijelu današnjega naselja, Gornjoj Bandi. Po našem piscu nastala je ona već u 13., a razvila se u 15.-16. st. U stvarnosti, ovaj dio Sućurja nastao je tek nakon 1613., tj. iza gradnje mletačke kule (Fortice) te godine, preseljenjem u ovo «novo selo» iz «staroga sela», ranijeg Sućurja dalje od mora koji kilometar zapadnije: to je bjelodano iz rada V. Kovačić o sućuranskoj Fortici te iz rada potpisanog o ovdašnjoj župi. Na istoj strani imamo još dvije mistifikacije: najprije onu o Anđelinovićima, koji su tobože *došli 1580. iz Zastrazišća te pripadali...staroj plemićkoj hvarskoj obitelji*. Neistina: sućuranski Anđelinovići ili Anzelinovići došli su s obližnjeg kopna istom 1646. i nemaju nikakve veze (osim prezimena) s vlastelom Anđelinović-Angelini, koji su u Zastrazišću stekli imanje tek prvih desetljeća 17. st. (v. moj rad o zastraziškoj župi), pa se nisu mogli četrdesetak godina prije toga odavde preseliti u Sućuraj, a izumrli su u Jelsi 1901. Po Aniću se *izvjesni Grgo Jeličić još u XVI. stoljeću spominje kao moreplovac i ribar (!)*, dok dosad poznati povijesni izvori bilježe Jeličiće u Sućurju tek od 1620. Ako ovaj pisac doista poznaje vrela koja spominju Anđelinoviće i Jeličiće već u 16. st. u ovom naselju, onda je red da ih i navede; u protivnom takve «podatke» valja smatrati mistifikacijama (da ne upotrijebimo «jaču» riječ), kako ih i ovdje smatram.

Na str. 53 imamo još jedan *raskošni dvorac, veliki Kaštelet... s divnim prozorima i balkonima* nekoć navodno biskupa fra Bartula Kačića Žarkovića, odakle bi ovaj nostalgичno promatrao svoj rodni kraj na kopnu, *otkuda (!=kamo) se nikad nije vratio*, nego je *zavještoval* (!) da se pokopa u Sućurju. Iako pisac domeće i navod franjevačkog povjesničara Zlatovića iz 19. st., koji – valjda *ad maiorem Ordinis sui gloriam* – tvrdi da su ti dvori bili «načinjeni poput velikaških Kaštela srednjih vjekova», ipak je teško povjerovati da je u Sućurju bilo toliko čudesnih dvoraca, kao da je riječ o dolini Loire u Francuskoj, a ne o malenom naselju što je sve do početka 19. st. bilo tek skromno selo. O

konkretnom je slučaju teško suditi jer je, po samim pišćevim riječima, sklop bio devastiran, a šteta je da na više mjesta ne navodi katastarske brojeve odnosnih čestica. On, međutim, i obližnju kuću za odmor akademika Ž. Jeličića naziva «dvorcem-vikendicom»!

Čini se da N. Anić nije samo povjesničar, nego i povjesničar umjetnosti, no i u tome je «jedinstven» kao i u svemu ostalome: po njemu renesansa traje od 13. («renesansna» krstionica tobože iz tog stoljeća – str. 102) do 18. stoljeća (*zdenac-umivaonik* /!/ i kruna cisterne iz 1760-ih – str. 57), a porušena kuća (*velebna zgrada-palača*) braće Bulat po njemu je – gotička, iako je bila sagrađena 1898. i na njoj, prema fotografiji, nije bilo tragova neogotike (str. 73 i 106).

Na str. 61-62 te uz fotografije na str. 93 i 95 i opet nova mistifikacija, ovoga puta o «starom groblju» na Crljenici. Najprije bez ikakve potvrde iznosi da je pop Margetić 1878. samo obnovio kapelicu na ovom groblju, dok bi po Aniću ona postojala od ranije, a zatim kazuje da je ovdje *11 niskih kućica pokrivenih pločom i kupom u kojima su se sahranjivali mrtvi, a to je stari rimski običaj iz doba rimskoga boga Lara, larizam. Drugo...se tu nalazi nekoliko grobova u obliku stećka kao iz doba bogumila...* Uz ilustracije, međutim, nema nikakvih ograda: u pitanju su *grobovi iz doba Rimljana, larizam, I. st. pr. Krista, odnosno bogumilski stećci* /!/, *iz doba kada su Hvarom u XIV. st. vladali bosanski vladari*. Krenimo od početka: nije bilo nikakvog «rimskog boga Lara»; Rimljani su vjerovali u «penate i lare», niža božanstva kuće i groba, a Anićeva tvrdnja da je izmišljeni «bog Lar» imao čak i svoje «doba», pokazuje kako ovaj «povjesničar» smatra da su rimski «bogovi» - povijesne ličnosti, što ne treba komentirati. «Larizam» je pak još jedan od «jedinstvenih» doprinosa N. Anića znanosti – pojam je dosad, koliko znam, nepoznat. U 14. st. Sućurja nije ni bilo (osim u Anićevoj mašti), pa nisu ni «bogumili» tu mogli podizati svoje grobove. Uostalom, i sam N. Anić ističe da je ovo groblje bilo pokopalište od 1816. do 1923., uz povremene kasnije ukope, pa tako samome sebi «skače u usta»; «larističke» i «bogumilske» grobnice su u stvarnosti zidani oblici starijih stećaka-sljemenjaka, prema uzoru na one u Makarskom primorju, odakle ovdašnje pučanstvo potječe.

Na str. 69 i 102 spominju se u *tubernakulu* (!=tabernakulu) moći nekih svetaca, koje je N. Anić (ne zna se čijom ovlašću) pred koju godinu iskopao iz oltarnoga grobića, te tvrdi da su (položene?) u 16. st. Nije jasno odakle mu taj podatak, kad za

dotični oltar i sam navodi da je iz 1692.?! Na str. 70 je posve nerazumljiv odlomak, o tome kako je 1997. bio *uređen novi vitarij (medaljon) u tamnoj crnoj boji, a pozadina je «nebo» (=?!).* – Na str. 70-72, 77 i 80 je podatak o križu na Portu, u spomen isusovačkih misija iz 1872., doslovce prepisan iz mog rada, ali s krivom godinom: 1782., koja se spominje četiri puta, pa ne izgleda kao tiskarska greška (u to je vrijeme isusovački red bio ukinut!).

Na str. 76 govori o paležu općinskog arhiva 1942., za što su krivi *neki iz ilegalnog otpora* (=?! – valjda misli na partizane, kojima je i sam pripadao), *pod uticajem (!) Bogomoljana* («pakao su drugi», v. prije). – Ipak, ima i pozitivnih primjera, npr. kad jasno i neuvijeno piše o uništavanju interijera («unutarnje arhitekture») Sv. Ante od strane tadašnjeg župnika 1964. (str. 77), ili o neprimjerenom mijenjanju spomen-ploče Anđelinovićima Danku i Anti (str. 79 – Danko se inače potpisivao: Angjelinović). – Na str. 81 piše kako je kod sebe pohranio kamene topovske kugle, navodno s dubrovačke Minčete: čini mi se da to sa sućuranskom baštinom nema nikakve veze, te da bi bilo prikladnije da ih je darovao Dubrovniku. – Na str. 83 spominje *nova crkvena stakla (!) ... napravljena u stilu vitraja*, iako vitraj nije stil, nego tehnika.

Na str. 84-85 N. Anić govori o dosadašnjem pisanju u vezi sa sućuranskom baštinom i posebno o simpoziju prigodom 350. obljetnice smrti makarskoga biskupa o. Bartula Kačića Žarkovića, održanom u Sućurju potkraj lipnja 1995. Pri tome prešućuje i moj rad i moje sudjelovanje na simpoziju, kao i rad kolege N. Vujnovića, također iznesen na istom simpoziju (o jednom i o drugom radu već je bilo govora). Ne smeta mu, međutim, da iz navedenog Vujnovićevog rada preuzme četiri ilustracije (str. 90), bez navođenja tko ih je, gdje i kada objavio; prešućuje i rad svog mještanina, starine Tome Mucala: *Kronologija Sućurja...*, Split 2003., brižljivo rađenog na temelju novinskih članaka-«znanstvena metodologija», nema što.

Na str. 85-86 najavljuje N. Anić podizanje spomen-ploče na samostanu – župnom dvoru, a na njegovu osobnu inicijativu: po predloženoj tekstu, imao bi sadržavati lažne, «anićevske» podatke – da je samostan tobože nastao u 9., bio dograđen od augustinaca u 13., a spaljen od omiških gusara 1280. (kada je Omiš već dvije godine bio pod Mlećanima, koji su ga i zauzeli da spriječe omiško gusarenje!). I podaci o turskim pustošenjima su odreda proizvoljni i netočni, kao i to kako je ovdje *boravilo*

nekoliko makarskih biskupa (koji i kada?!); samostan nije služio kao župni dvor tek od 1789., nego od gradnje u 16. st. Ni podatak o restauraciji ove župne kuće u tom naumljenom natpisu nije točan: ovdje je god. 1993., dok isti Anić na str. 28 kazuje da je obnova izvršena 1992.-1994. Ako ta «spomen-ploča» doista bude podignuta 2004. (ovo pišem u srpnju te godine) – bit će to jedini točan podatak na njoj!

Na str. 86 tri su sućuranske uvale zaštićene navodno za to, jer *imaju u moru salbun, sitni pjesak (!), čega nema na niti jednom mjestu na Jadranu – zar zbilja?* – Na str.87 spominje se gat u Sućurju, koji da su sagradili *Austro-Ugari* – to valjda na «jedinostvenom» Anićevom jeziku znači da je sagrađen pod austro-ugarskom vlašću, jer su se svi ovakvi objekti gradili novcem (i) mjesnih poreznih obveznika te na poticaj i uz sudjelovanje mještana. Na tom gatu podignut je kip sv. Nikole u prosincu 2003., navodno *kad je već ovaj libar tiskan*: ne objašnjava kako mu je uspjelo podatak o tome i fotografiju uključiti u već tiskanu knjigu! (u zbilji je ovaj njegov rad, koliko znam, izašao iz tiska lipnja 2004.).

Ako je čitatelj ovog osvrta dosad bio strpljiv, neka bude još malo: bliži se kraju. Ostaje još par fotografija, jer sam većinu njih već spomenuo i komentirao. – Na str. 91 na fotografiji se navodno *vide ...ostaci ilirskog naselja*, dok potpisani smrtnik vidi tek suhozidne gomile, posvudašnje na našem primorju. – Na str. 91, 92 i 94 su «temelji utvrde Demetrija Hvarskog», «ciklopski zidovi Demetrija Hrvatskog» (!!!), «ostaci rimskoga grada» te «zidine ... carice (!) Teute» - sve pusta *Anićiana*, na što je najbolje odgovorio od našega pisca prešućeni stručnjak, arheolog Nikša Vujnović. – Na str. 101 je *grob makarskog biskupa fra Bartula Kačića Žarkovića* – za koji smo već ranije utvrdili da nije ni otkopan. – Na str. je 102 nekakva «virtualna», kompjutorska «rekonstrukcija» izvornog izgleda pročelja stare crkve Sv. Jurja (uz ponovljenu podvalu da ju je *porušila vlast iz Hvara*); jer nema nikavog ukazatelja na temelju čega je načinjena, moramo je smatrati posve proizvoljnom. – Na str. 103 je zemljovid iz Fortisovog «*Viaggio in Dalmazia*», u kom je ovaj pisac, navodno, *prvi otkrio i svijetu obznanio...*, osim spomenute veće količine rimskih amfora u sućuranskom podmorju, *i korišćenje aloje*, tj. korištenje nitima agave «za pravljenje ribarskih mreža» (valjda u Sućurju): u zbilji ovaj pisac u II. svesku svog djela, tiskanog 1774. u Mlecima, na str. 180 najprije spominje Sućuraj kao «neugledno i osrednje napučeno mjesto» (*un poco osservabile*

luogo popolato mediocremente), u kome jedino vrijedi vidjeti navedene amfore na morskome dnu; na istoj strani veli Fortis u kontekstu čitavog otoka Hvara, a ne Sućurja, da se ovdje zbog blage klime rasprostranila agava, kojoj se nit «može» (*si puo'*, tj. mogla bi se) ukoristiti «u ribarstvu, kako to čine Amerikanci i Francuzi». N. Anić se i ovdje koristi izvorima selektivno i površno. – Na str. 105 je tloris i nacrt detalja tobožnjeg «kaštela Demetrija Hvarskog», no razmjeri se tlocrta ne podudaraju, a nacrt je rađen posve nevješto, pa bi bilo bolje da su oba načinile stručne ruke. – «Libar» napokon završava 114. stranom, gdje je zračni snimak Sućurja s «trajektskom postajom» (!) i koja, na samome kraju, donosi – a što bi drugo? – siluetu našega pisca, dr. sc. Nikole Anića: *finis coronat opus*.

O svemu iznesenom ovdje govorim posve sumarno, jer detaljnije o tome pišem u naznačenim osvrtima te u radu o Sućurju, a mnoge manje netočnosti i nedorečenosti preskačem radi kratkoće. Pri tome ne želim reći da u ovom radu nema točnih, zanimljivih i čak vrijednih podataka – no oni kao da se gube u šarlatanskim mistifikacijama, plagijatorstvu i – nepismenosti. Naznačio sam brojne primjere piščevog specijalnog «rata protiv hrvatskoga književnog jezika i pravopisa» (da parafraziram V. S. Karadžića, N. Aniću očito bliskog, barem po školovanju), a navoditi ih sve bilo bi predugo i prenaporno – ovdje nisu potpuno pomogli ni napori čak triju lektora (točnije: lektorica).

Potpisani ne zna, temeljem kojega je rada N. Anić polučio akademski naslov doktora (povijesnih?) znanosti, kojim se, mimo boljih običaja, razmeće na naslovnici, pa i na hrptu djela na koje se osvrćemo: taj rad, koliko je poznato, nije objavljen, no to je u predmetnom slučaju ionako nevažno. Smatram činjeničnim da u djelu koje je predmetom ovog osvrta nema nikakve znanstvene metodologije, pa čak ni volje za korištenjem njome. Sve sam gornje iznio, uvjeren kako mi je to dužnost pred našom znanstvenom javnošću.

Joško Kovačić